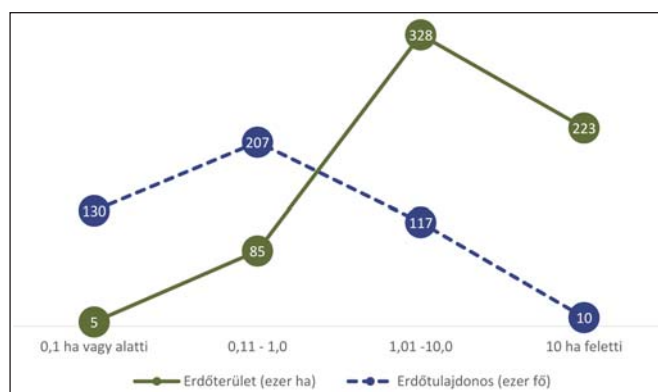

A privatizáció nehezen múlt öröksége a magánerdőkben

Dr. Mertl Tamás, dr. Schiberna Endre – SoE Erdészeti Tudományos Intézet, Ökonómiai Osztály

Az 1990-es években az erdők privatizációja révén jött létre újra az erdőgazdálkodásban a magánszektor, amely csakúgy, mint régen, ma is vegyes érzelmeket kelt. Több mint 25 év távlatából arra voltunk kíváncsiak, hogy az akkor létrejött tulajdonszerkezet mennyiben határozza meg a mai állapotokat.

Mindenekelőtt érdemes megemlíteni, hogy bár kis létszámban – alig 2000-en – a szocializmus időszakában is rendelkeztek erdőterülettel. A privatizáció kezdetétől, 1992-től az új tulajdonosok bejegyzése folyamatosan zajlott, a csúcsideszakban – 1994–98 között – évi 60 ezer hektár bejegyzés történt. A folyamat végére, 2002-re csaknem 465 ezer tulajdonos jutott 640 ezer hektár erdőhöz, és ezek a számok csak azokat a bejegyzéseket tükrözik, amelyek esetében egyértelműen beazonosítható volt, hogy a szerzés jogcíme a kárpótláshoz és a szövetkezeti részaránytulajdon kiadásához kapcsolódott.

1. ábra. Privatizáció jogcímén 1992–2002 között bejegyzett erdőtulajdonosok létszámának és erdőterületének eloszlása az összes erdőbirtokuk méretkategóriája szerint

Összegzéskeppen elmondható, hogy a privatizáció során az erdőtulajdont szerzők 70%-a egyetlen földrészletben jutott erdőtulajdonhoz, kettőnél több földrészletben csak a tulajdonosok 13%-a. Az erdőbirtokok méretének átlaga 1,4 hektár körül alakult, de az eloszlása jelentős egyenlőtlenséget mutatott, hiszen 130 ezer tulajdonos csak 0,1 hektár vagy alatti, további 207 ezer tulajdonos 0,1–1,0 hektár közötti tulajdonhoz jutott. A lélektaninak nevezhető 1 hektár felett, de 10 hektár alatt 117 ezer, 10 hektár felett pedig mindössze 10 ezer tulajdonost találunk.

Az erdőprivatizációval kapcsolatos kétségek egyik sarokpontja volt a kisbirtokok működtetésének várható nehézségei, legfőképpen a szakaszos hozamok és a hosszú termelési ciklus okozta finanszírozási gondok. Az előre látott problémák és a magánérdekekkel kapcsolatos bizalmatlanság miatt fel sem merült, hogy a kistulajdonosok önálló gazdálkodást folytassanak, ezért kezdetekben az erdészeti politika fő célkitűzése a közös gazdálkodás előírása, illetve ösztönzése volt.

Feltehető továbbá az is, hogy a felsőbb politikai érdekek a minél több ember földhöz juttatását célozták meg, így a privatizáció folyamatába nem kerültek bele olyan fékek, amelyek megakadályozhatták volna a gazdálkodói szemmel extrém tulajdoni helyzetek tömeges kialakulását.

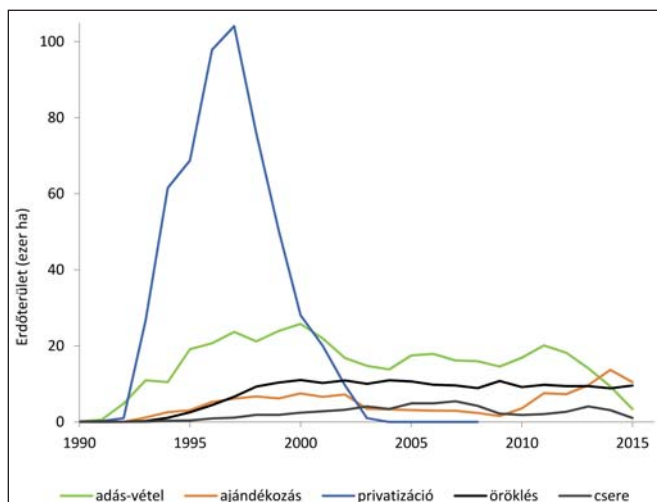
Figyelemre méltó, hogy 2002-ben a földrészletek darabszám szerinti 43%-a, az erdőterület szerint számítva 66%-a közös tulajdonban volt. Ennél is megdöbbentőbb azonban, hogy a privatizáció eredményeként a 0,1 hektár össz tulajdoni nagysággal rendelkező 130 ezer ember összesen kevesebb, mint 5 ezer hektárhoz, azaz fejenként átlagosan egy nagybacska veteményeskerthez mérhető nagyságú erdőhöz jutott.

Mire ennek a 10 éves időszaknak a végére értünk, a magánszektorban már aktív, részben piaci alapú földforgalom zajlott. Ebben a folyamatban az adásvételek, ajándékozások, cserék és öröklések évente 30 ezer hektáron változtatják meg a tulajdonos személyét, valamint az erdőtelepítések miatt az erdőtulajdonosok köre tovább módosult.

Szinte lehetetlen kibogozni, hogy e turbulens időszakban az egyes folyamatok hogyan hatottak, és nehéz jellemezni azokat a helyzeteket, amikor ugyanazon tulajdoni illetőség az adott időszakban többször, többféle jogcímen is gazdát cserélt. Mindenesetre 2002-re az erdőtulajdonosok száma a 481 ezer főt is meghaladta, akik közül 141 ezernek a tulajdona nem haladta meg a 0,1 hektárt, 211 ezernek pedig 0,1 és 1 hektár közé esett.

A privatizáció időszakát követően a várakozásokhoz mérten magas földforgalom zajlott, amely jelentős mértékben alakította a tulajdonszerkezetet. Éves átlagban 17 ezer hektáron történt adásvétel, amelyek alapvetően a birtokkoncentráció irányába mutattak, ugyanis évente 6–7 ezer fővel csökkentették az erdőtulajdonosok számát. Érthető okokból az adásvételek elsősorban a forgalomképes, nagyobb méretű tulajdoni illetőségeket érintették, ezért a birtokszerkezet anomáliáira nem gyakorolhattak lényeges hatást. A legutóbbi, részleteiben ismert állapot szerint (2016) ezen a jogcímen 285 ezer hektár magánerdő és 51 ezer magánerdő-tulajdonos – átlagosan tehát 5,6 ha/tulajdonos – volt bejegyezve.

Az adásvételekkel szemben az öröklések a tulajdonszerkezet aprózódásához járultak hozzá, amelyek során a 2000-

2. ábra. Az egyes években földforgalommal érintett magánerdőterület megoszlása a földforgalom jogcíme szerint

es években évente 3,5–4 ezerrel, a 2010-es években pedig 2 ezerrel nőtt az erdőtulajdonosok száma. Az évi 10 ezer hektáros földforgalom eredményeként a 2016-os állapotok szerint 200 ezer fő öröklés jogcímén bejegyzett tulajdonos volt, akik kevesebb mint 150 ezer hektárt – átlagosan 0,75 ha/tulajdonos – birtokoltak.

Mindezek mellett lényeges földforgalmi tételként megemlíthető még az ajándékozás, ami jellemzően 3–5 ezer hektárt érintett évente, de 2014-ben kiugróan nagy területet, 14 ezer hektárt ért el, ugyanakkor a tulajdonosok létszáma nem gyakorolt lényegi hatást. A cserék évente átlagosan 2–5 ezer hektáron zajlottak, és természetüknél fogva szintén nem befolyásolták a tulajdonosi létszámot.

A fentiek alapján elmondhatjuk, hogy a privatizáció eredményeként létrejött tulajdonszerkezetben jelentős mértékben megjelent az elaprózott tulajdon, amely kedvezőtlen kiindulási alapot teremtett. A későbbiekben az adásvételek és az öröklések összehatása látszólag kiegyenlítette egymást, sőt a tulajdonosi létszám lassú csökkenése volt megfigyelhető.

A részleteket megvizsgálva azonban azt látjuk, hogy a birtokszerkezet tovább polarizálódott: egyszerre nőtt a 0,1 hektár alatti és a 10 hektár feletti tulajdonosok száma, miközben a két érték közöttieké csökkent. A 0,1 hektár alatti tulajdonosok bővülését az öröklés, a 10 hektár feletti tulajdonosokét pedig az adásvételek okozták.

1. táblázat. Az 1 hektárnál kisebb tulajdonnal rendelkező erdőtulajdonosok eloszlása méretkategóriák, valamint a szerzés ideje és jogcíme szerint 2016-ban

Szerzési idő	Szerzési jogcím	Méretkategóriák			
		0,1 hektár vagy alatta		0,11 - 1,0 hektár	
2002-ig	Összesen	71 034	46%	91 169	49%
	ebből privatizáció	45 048	29%	57 602	31%
2002 után	Összesen	83 876	54%	93 420	51%
	ebből öröklés	50 263	32%	47 402	26%
Összesen		154 910	100%	184 589	100%

Nem meglepő tehát, hogy a 2016-ban 155 ezer főt számláló 0,1 hektáros, vagy az alatti tulajdonosból 45 ezer fő (29%) még a privatizáció útján, további 26 ezer fő (17%) a privatizáció idején, de más jogcímen jutott erdejéhez, valamint 50 ezer fő (32%) is található itt, akik 2002 után örökléssel váltak tulajdonossá. Hasonló értékeket és arányokat láthatunk a 0,11–1,0 hektár közötti méretkategóriában is, ezért megállapíthatjuk, hogy a privatizáció időszakának végére létrejövő állapotok csaknem felerészben felelősek a mai állapotokért.

Források:

Mertl T. (2020): Magánerdő tulajdonosok és tulajdonok – Doktori értekezés, Soproni Egyetem, Sopron.

A felhasznált adatok a volt Földmérési és Távérzékelési Intézet földhivatali adatbázisából és az Országos Erdőállomány Adattárból származnak. 🌲

Nemzetközi vezető erdészeti és erdészettechnikai szakvásár tudományos rendezvényekkel és különbemutatókkal

Messe München • 2022. július 17–20. • www.interforst.de

Tisztelt Hölgyem/Uram! Engedje meg, hogy felhívjuk szíves figyelmét a 2022. július 17–20. között Münchenben megrendezésre kerülő INTERFORST nemzetközi vezető erdészeti és erdészettechnikai szakvásárra.

A legutóbbi, 2018-as rendezésű INTERFORST a számok tükrében:
453 kiállító • 75 000 m² kiállítási terület • 50 000 látogató.

A 2022. évi kiállítás szakmai témakörei:

Erdőtelepítés, erdőápolás • Erdővédelem • Fakitermelés és -szállítás • Farönk tárolása • Erdei út építése és karbantartása • A szállítás speciális járművei • Fafeldolgozás • Fából nyerhető energia hasznosítása • Erdők megőrzése, fa- és tájgondozás, kommunális technika • Mérések, információmenedzsment, telekommunikáció • Munkavédelem, elsősegély • Szolgáltatások

Átfogó keretprogram is várja az érdeklődőket.

A legfrissebb, aktuális információk, fontos tudnivalók a regisztrálásról, a belépőjegyekről, minden egyéb tájékoztatás a www.interforst.de honlapon olvasható.

Utazása szervezésének megkönnyítése érdekében szíves figyelmébe ajánljuk partnerirodánkat:

Universal Travel Kft.

Honlap: www.universaltravel.hu

Email: info@universaltravel.hu

Kérdések esetén is állunk szíves rendelkezésére!

Kellemes utazást kívánunk!

Promo Kft., a Messe München Hivatalos Magyarországi Képviselője

Cím: 1013 Budapest, Döbrentei u. 8. I. em. I. • Tel.: +36 1 224-7764, +36 1 224-7762 • Fax: +36 1 224-7763

E-mail: messemunchen@promo.hu Honlap: www.munchenivasar.hu